

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/14, p. 431-464

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11733>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Oğuzhan SEVİM – Doç. Dr. Akif ARSLAN – Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKÇAY - Yrd. Doç. Dr. Raşit KOÇ

This article was checked by iThenticate.

2000 YILI SONRASINDA YAYIMLANAN MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE DEĞER AKTARIMI*

Muhammed TUNAGÜR** - Mehmet Nuri KARDAŞ***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Mustafa Kutlu'nun 2000 yılı sonrasında yer alan hikâyelerindeki değerleri belirlemek ve yer alan bu değerlerin Türkçe öğretiminde nasıl kullanılacağını tespit etmektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden “doküman taraması” yapılmıştır. Doküman taraması neticesinde fişlenen değerlerin analizinde “betimsel analiz” uygulanmıştır.

2001-2016 yılları arasında yayımlanan 12 hikâye kitabı, 4 uzman görüşü doğrultusunda hazırlanan 40 değerden oluşan Türkçe Değerler Formu (TDF) kullanılarak incelenmiş, var olan değerler tespit edildikten sonra hikâyelerden alıntılanmıştır. Verilerin analizi sürecinde tarama yöntemiyle belirlenen değerler sınıflandırılmış, ayrı başlıklar altında ele alınmış ve tablolarda frekansları verilmiştir. Her değer için ayrı ayrı hazırlanan tablolarda, değerlerin işlendiği eserler, eserlerin sayfa numaraları, işlenme sıklıkları verilmiştir.

Araştırma sonucunda Kutlu'nun hikâyelerinde 32 değer (adil olma, aile birliğine önem verme, arkadaşlık, bağımsızlık, bilimsellik, cesur olma, cömertlik, çalışkanlık, çevreye önem verme, dayanışma, demokrasi, dini değerler, duyarlılık, dürüstlük, edepli olma, estetik, fedakârlık, hoşgörü, iffetli olma, iletişim kurma, kanaatkârlık, merhamet, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik, özgüven, özgürlük) farklı sıklıklarla işlendiği belirlenmiştir.

Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde 32 değer 733 kez işlendiği tespit edilmiştir. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde en çok “dini

* Bu çalışma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ danışmanlığında hazırlanan “Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer İletimi Açısından Önemi” başlıklı yüksek lisans tezinden özetlenerek hazırlanmıştır.

** Arş. Gör. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: mutunagur@hotmail.com.

*** Yrd. Doç. Dr. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: mnkardas@hotmail.com

değer”in (%11,45) işlendiği belirlenmiştir. Bu değeri yardımseverlik (%10,23) ve sevgi değeri (%6,13) takip etmiştir. Alanda yapılan çalışmalar ve sonuçlar neticesinde Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin değer eğitiminde kullanılabilecek nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Türkçe Öğretimi, Hikâye, Mustafa Kutlu

TRANSMISSION OF VALUE IN MUSTAFA KUTLU'S STORIES PUBLISHED AFTER 2000

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine the values in Mustafa Kutlu's stories published after 2000 and to determine how these values can be used in Turkish language teaching. In the research, document review, one of the qualitative research methods was used. "Descriptive analysis" was used in the analysis of the values that were indexed at the end of the document review.

12 story books published between 2001-2016 were examined using Turkish Value Form (TVF) consisting of 40 values prepared in the direction of 4 expert opinions and they were quoted from the stories after the existing values were determined. In the analysis process of the data, the values determined by the reviewing method are classified, handled under separate titles and frequencies are given in the tables. The page numbers of the works on which the values are processed, the titles of the works and the frequency of the handling were given in the tables prepared separately for each value.

As a result of the study, it was determined that 32 values (being fair, respect for unity of family, friendship, peace, being scientific, courage, generosity, industriousness, respect for the environment, solidarity, democracy, religious values, sensitivity, honesty, decency, aesthetics, sacrifice, tolerance, chastity, communication, austerity, compassion, hospitality, valuing being healthy, respect, love, responsibility, cleanliness, patriotism, helpfulness, self-confidence, freedom) were handled in different frequency.

In the analyzed works of Mustafa Kutlu 32 values were found to be handled 733 times. In Mustafa Kutlu's stories, it was determined that "religious value" (11, 45%) was the most handled. This value was followed by helpfulness (10, 23%) and love (6, 13%). As a result of the studies and the results done on the field, it was determined that Mustafa Kutlu's stories can be used in value education.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction and the Aim of the Study: The human being is in the system of values of the society in which it exists. Thus, they live in the ease of living together and acting jointly on values that are accepted as correct and compromised. These values give direction to society as a

Turkish Studies

kind of traffic lights. To the individual; It shows how and where to stop and how to behave. The individual is thus assimilated and acts according to the values of the society he is in.

Communities are obliged to protect their own generation and the values they lived their respective owners. Education plays an important role in conveying the assets of communities to the future. Indeed, as early civilizations and societies were founded, education has been at the center of life. It is through education that people can communicate with each other and maintain their lives according to their values without being under the influence of others.

Turkish lessons have an important function in the internalization of the values that constitute the society. Rich texts in terms of values can play an active role in protecting and preserving values when given to children effectively. Thanks to the committed value in the text children, that they may comprehend what is right and what is wrong more easily. In this way, the degeneration of the values can be prevented and the children with assimilated values can provide important contributions to the survival of the national and spiritual values in society. This study will make a small contribution to teaching children what kind of works and texts should be taught in terms of value education.

The purpose of this research is to determine the values in Mustafa Kutlu's stories published after 2000 and to determine how these values can be used in Turkish language teaching. In the research, document review, one of the qualitative research methods was used. "Descriptive analysis" was used in the analysis of the values that were indexed at the end of the document review.

12 story books published between 2001-2016 were examined using Turkish Value Form (TVF) consisting of 40 values prepared in the direction of 4 expert opinions and they were quoted from the stories after the existing values were determined. In the analysis process of the data, the values determined by the reviewing method are classified, handled under separate titles and frequencies are given in the tables. The page numbers of the works on which the values are processed, the titles of the works and the frequency of the handling were given in the tables prepared separately for each value.

Result: In this study Mustafa Kutlu's 12 story book has been examined in terms of value transmission. As a result of the study, it was determined that 32 values (being fair, respect for unity of family, friendship, peace, being scientific, courage, generosity, industriousness, respect for the environment, solidarity, democracy, religious values, sensitivity, honesty, decency, aesthetics, sacrifice, tolerance, chastity, communication, austerity, compassion, hospitality, valuing being healthy, respect, love, responsibility, cleanliness, patriotism, helpfulness, self-confidence, freedom) were handled in different frequency. In the analyzed works of Mustafa Kutlu 32 values were found to be handled 733 times. In Mustafa Kutlu's stories, it was determined that "religious value" (11, 45%) was the most handled. This value was followed by helpfulness (10, 23%) and love (6, 13%). As a result of the study, Kutlu's stories were found to be rich in the value of the obtained data. These values were determined in the related stories and their significance in terms of value

Turkish Studies

communication in Turkish teaching was put forward. These findings indicate that Kutlu's stories are rich in value education. In other words, the stories of Kutlu are the works that should be used in Turkish value education studies.

According to these findings, the works of Mustafa Kutlu are the sources that should be used both in the course of the course and outside the classroom. Kutlu emphasized the importance of protecting the values that the society possesses by operating the society to its finest detail in its works. In addition to the examples of the works of individual heroes can establish their own identification has also given place. These heroes have different people from every age and status. Some of these heroes are children, young people, elders, teachers, architects, doctors, farmers, artisans, workers, mobile sellers, postmen, musicians, police, nurses, judges, deputies and soldiers. In the works of the author, values are processed in some places directly and in some places implicitly. It works in the mouths of the events via live or hero or movement values have been transferred to the transmission reader. The works are written in a simple Turkish language at a level that will give the individuals literary pleasure. As far as the studies are concerned, it can be said that the author's works are suitable for children in secondary school level in terms of language, narration, themes and subjects. It is thought that story/stories that are rich in values education can be included in textbooks in Turkish textbooks or in one hundred main works recommended by MEB.

Keywords: Value, Values Education, Turkish Teaching, Story, Mustafa Kutlu

Giriş

Her insanın kendi dünyasında oluşturmaya çalıştığı ya da oluşturduğu bir yaşam biçimi vardır. İnsan yaşam biçimini maddi-manevi temeller üzerine inşa eder. Bu temeller bireyin sahip olduğu değerlerdir. Maddi-manevi değerleri bireyin düşüncesinde, davranışında, olaylara bakış açısında ve analiz yapmasında belirleyici rol oynar. Değerlerin bu denli etkili olması, uzun yılların ürünleri olmalarından, ilke ve özelliklerinden ileri gelmektedir. Bu da değerlerin özelliklerine değinmeyi gerekli kılmaktadır.

Değerin Osmanlıca sözlük anlamı kıymet, baha, cevher, sıdk kavramlarıyla ifade edilmektedir. Etimolojik açıdan Türkçede “karşılık olma”yı ifade eden değmek kökünden türetilmiştir (Sarı, 2013: 204). “Değer” kavramı, Türkçe Sözlükte; bir şeyin önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, üstün nitelik meziyet, kıymet, üstün yararlı nitelikleri olan kimse, kişinin isteyen gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey, bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı ve bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011:607). Değer, bireyin farklı durum ve olaylar karşısında yansıttığı daimi davranışlarını yönlendiren inanışlardır (Aydın ve Gürler, 2014: 14). “Matematiksel ve maddi olanın ötesindeki anlamıyla değer; insan eylemlerini, faaliyetlerini ve aksiyonlarını yöneten ve yönlendiren prensip, standart veya özelliklerdir” (Yavuz, 2010: 44). Değer, kişinin herhangi bir duruma karşı verdiği önem ve durumlara karşı bakış açısını gösteren davranışları yönlendiren psikolojik, sosyal, ahlaki ve estetik temelli inançlar ve kanaatler bütünüdür (Yeşil ve Aydın, 2007: 70). En genel tanımıyla değer;

Turkish Studies

toplumun sürekliliğini sağlayan, toplumda barış ve huzurun tesis edilmesinde pozitif etkileri olan, toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenen kabullerdir.

Teknolojinin egemenlik sahasının hızla genişlemesi, birey ve toplumda bazı problemlerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Oluşan bu problemler, toplumda ve bireylerin iç dünyalarında bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Yaşanan ve var olan bu olumsuzlukların temelinde değerlerin tahrip olması yatmaktadır. Böylece insan yaşadığı toplumu korumak ve varlığını devam ettirmek ister (Bektaş ve Karadağ, 2013). İnsan var olduğu toplumun değerler sisteminde yer alır. Böylece birlikte yaşamanın ve doğru kabul edilen, uzlaşılan değerlerde ortak hareket etmenin kolaylığı içerisinde yaşar. Topluma yön veren bu değerler bir nevi trafik ışıkları gibidir. Bireye nerede, nasıl durması ve nasıl davranması gerektiğini gösterir. Birey böylece içinde bulunduğu toplumun değerlerini özümser ve ona göre hareket eder. Toplumlar, kendi nesillerini korumak ve kendi sahip oldukları değerleri yaşatmak zorundadırlar. Eğitim, toplumların varlıklarını geleceğe aktarmasında önemli bir rol oynar. Nitekim ilk medeniyetlerin ve toplumların kurulduğu zamandan bugüne kadar eğitim hayatın merkezinde olmuştur. İnsanların birbirleriyle iletişim kurmaları, yaşamlarını başkalarının etkisi altında kalmadan değerlerine bağlı olarak sürdürmeleri eğitimle mümkün olmaktadır.

“Değerler eğitimi, insana özgü olanakları, insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran olanakları başka bir deyişle insana özgü bütün etkinlikleri insancıl etkinliklerle amaçlarına uygun tarzda gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktır”(Dilmaç ve Ulusoy, 2014: 7). Özellikle öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak rasyonel bir yaklaşımla ahlak ve karakterine olumlu etki edecek, bireye kim olduğunu hatırlatacak bir değerler eğitimi verilmelidir (Çağlayan, 2013: 95). Fakat bilişsel alan kadar duyuşsal alan davranışları üzerinde, okullarda yeterince durulmamaktadır. Çünkü öğretim programında bilgiyi aktarmada bilişsel alan daha baskındır. Duyuşsal alanlarının, yani bireylerin karakter ve değer yönünü ihmal eden bu durum, okullarda birbirlerine saygı gösteremeyen, dürüstlük ve nezaketten yoksun bireylerin yetişmesine zemin hazırlamıştır (Selçuk, 2001: 16). Değerleri benimseyen bireyler yetiştirmek ailenin, toplumun ve okulun görevleri arasındadır. Bu görüşten hareketle eğitim kurumlarının iki temel amacı vardır: Akademik başarı ve değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek (Ekşi, 2003: 79). Dolayısıyla değerlerden yoksun bir eğitim anlayışının varlığından söz edilemez. Bundandır ki eğitimin temel hedeflerinden biri toplumun sahip olduğu değerleri nesillere öğretmek ve aktarmaktır. Eğitimin salt bilgiyi yükleme ve yetenekleri geliştirme işlevi yoktur. Eğitimin aynı zamanda değerleri geliştirme misyonu da vardır (Veugelers, 2000). Çünkü eğitimin temellerinden biri olan kültür, aynı zamanda değer aktarımında ve kişilerarası iletişimde koruyucu rol üstlenir. Böylece eğitim veren kurumlar değer aktarımında önem kazanır. (Cihan, 2014).

Değerler; insan hayatını yönlendiren, milli ve ahlaki ölçütler oluşturan, kişiler arasında sevgi ve saygıyı tesis eden ve hayatı anlamlandıran güdüleyici bir rol üstlenir. Bu derece önem arz eden değerlerin, yeni nesillere aktarılmasına aracılık eden dilin işlevi göz ardı edilemez. Dilin; toplumun ortak iletişim aracı olması, toplumdan milli ve manevi izler taşınması, değerlerin iletimini; eksiksiz gerçekleştirebilecek kabiliyete sahip olduğunu gösterir. Böylece dil ve kültür eğitimi birbirinden ayrı düşünülemez (Kardaş, 2015). “Her şey insana verilen değer ve onun eğitilmesi ile başlar” (Yaman, 2014: 40). Eğitimin amacı şüphesiz bireylere yalnızca bilgi aktarmak değil; aynı zamanda onları değişen dünyanın değişimlerine hazırlamak, sahip oldukları değerleri korumalarına yardımcı olmaktır. Bu anlamda eğitimde kullanılan edebi eserler önemli bir işlev görmektedir. Zira edebi eserler toplumun aynasıdır. Toplumda var olan çoğu şeyi hatta görünürde olmayan durumları da bize yansıtır. Edebi eserlerde var olan bu zenginlik hem bireylerin gerçek yaşamda sahip olduğu değerleri korumasına hem de geleceğe aktarmasına katkı sağlar. Edebi eserler; bireyin kendisiyle, başkasıyla, çevresiyle olan ilişkilerini ve çatışmalarını yansıtır. Edebi eserler, hem şahsi hem de toplumsal

hayatla ilgili bireyi; iyiye, güzele, doğruya yönlendirme ve yeni değerler kazandırmada rehberlik eder ve bireyleri bu doğrultuda eğitir (Kavcar, 1999: 6). Özellikle Türkçe dersi de; doğru ve güzel okumayı/yazmayı, etkili dinlemeyi, dil bilgisi kurallarını uygulamayı ya da etkili konuşmayı amaçlamanın yanında; bireyin millî, ahlaki, sosyal ve evrensel değerlere sahip olmasını da amaçlar (Şen, 2008: 764). Ayrıca Türkçe dersinde metinler üzerinde yapılan her türlü etkinlik (hikâye çözümlenme, anı, masal anlatma, metin oluşturma vb.) öğrencilere değerleri iletmek için doğal ortamlar oluşturur (Ekinci ve Aktaş, 2011: 421).

Değerlerin toplumu oluşturan bireylerce içselleştirilmesinde Türkçe derslerinin önemli bir işlevi vardır. Değerler açısından zengin metinler, çocuklara etkili bir şekilde verildiği zaman değerlerin korunmasında ve yaşamasında etkin bir rol oynayabilir. Metinde işlenen değerler sayesinde çocuklar, neyin yanlış neyin doğru olduğunu daha kolay idrak edebilirler. Bu sayede değerlerin yozlaşmasının önüne geçilebilir ve özümstedikleri değerlerle çocuklar, toplumda milli ve manevi değerlerin yaşatılmasına önemli katkılar sağlayabilir. Bu çalışma çocuklara değer eğitimi açısından hangi tür eser ve metinlerin okutulması gerektiğine küçük de olsa bir katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Mustafa Kutlu'nun 2000 yılı sonrasında yer alan hikâyelerindeki değerleri belirlemek ve yer alan bu değerlerin Türkçe öğretiminde nasıl kullanılacağını tespit etmektir.

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman taraması kullanılmıştır. Bu çerçevede Mustafa Kutlu'nun 12 hikâye kitabında değerlerle ilgili iletileri saptamaya yönelik nitel bir çalışma ortaya konmuştur. Doküman taramasıyla elde edilen verilerin analizinde ise betimsel analiz tekniği uygulanmıştır. Betimsel analizde amaç, doküman taramasıyla elde edilen bulguların yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırma Materyali

Çalışmanın materyalini Mustafa Kutlu'nun 2001-2016 yılları arasında yayımlanan 12 hikâye kitabı (Mavi Kuş, Beyhude Ömrüm, Tufandan Önce, Menekşeli Mektup, Rüzgârlı Pazar, Kapıları Açmak, Huzursuz Bacak, Zafer Yahut Hiç, Nur, Hayat Güzeldir, Trende Bir Keman, Hesap Günü) oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Alan yazın taranarak Türkçe Öğretimi alanında hikâye metinleri kullanılarak değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalar belirlenmiş ve bu çalışmalarda incelenen değerler tespit edilmiştir. Evrensel değerlerin de çalışmaya dâhil edilmesinden sonra değerler formu hazırlanmıştır. 40 farklı değerden oluşan değerler listesi Türkçe öğretimi alanında uzman dört akademisyene incelenmiş uzman görüşleri doğrultusunda ölçekte 40 değer yer almasının uygun olacağı kararına varılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde Mustafa Kutlu'nun 2000 yılı sonrasında yayımlanan 12 hikâye kitabında işlenen değerlere ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Bu kapsamda, kitaplarda işlenen değerler ayrı başlıklar altında ele alınarak açıklanmış, tablolarda değerlerin işlendiği hikâye kitabı ve sayfa numarası verilmiş, ardından değerlerin geçtiği cümleler alıntılanmıştır. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde öne çıkan başlıca değerler şunlardır: Adil olma, aile birliğine önem verme, arkadaşlık, bağımsızlık, bilimsellik, cesur olma, cömertlik, çalışkanlık, çevreye önem verme, dayanışma, demokrasi, dini değerler, duyarlılık, dürüstlük, edepli olma, estetik, fedakârlık, hoşgörü, iffetli olma,

iletişim kurma, kanaatkârlık, merhamet, misafirperverlik, özgüven, özgürlük sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik değerleridir.

Adil Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Adalet, bireyin her koşulda ve her durumda haklıyla haksızı ayırt etmesidir. İnsanlar arasında bir denge unsuru olan adalet kavramı, toplumda birlik ve beraberliğin tesisini sağlar. Kişilerarası ilişkileri bütün tezatlık ve çözümleriyle veren Mustafa Kutlu, adil olma değerini, hikâyelerinde bütün yönleriyle işlemiştir.

Tablo 1: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Adil Olma Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Adil Olma Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	72	1
Beyhude Ömrüm	130,131	2
Tufandan Önce	10, 11, 106, 109	4
Rüzgârlı Pazar	71, 73	2
Kapıları Açmak	54	1
Huzursuz Bacak	18, 41, 90	3
Zafer Yahut Hiç	103,131	2
Nur	14, 22	2
Hayat Güzeldir	8, 78, 83	3
Hesap Günü	81, 84, 88	3
Toplam		23

Tablo 1 incelendiğinde “adil olma” değerinin farklı eserlerde 23 kez işlendiği görülmektedir. Adil olma değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“-Ağa harika bir iş yapmışsın. Bu bahçe cennetten bir köşe olmuş sanki. Alnının teri, elinin emeğidir, ananın ak sütü gibi helaldir sana. Güle güle otur, ek-biç. Ben bu kasabada kaldığım müddetçe kimse kılına dokunamaz.” (BÖ, s. 130).

“Adldir mûcib-i salâh-ı cihan, cihan bir bağdır dîvarı devlet, devletin nâzımı şeriattır, şeriata olamaz hiç hâris illâ mülk, mülk zapt eyleyemez illâ leşker, leşkeri cem edemez illâ mal, malı cem eyleyen râiyettir, râiyeti kul eder pâdişah-ı âleme adl.

Bakınız metin “adl” ile başlıyor, “adl” ile bitiyor. Yani başı adalet, sonu adalet. Öteki unsurlar çemberin neresinde olursa olsun, dönüp dolaşıp geleceklere yer adalettir.” (TÖ, s. 109).

“Bu sırada kalabalığın arasından uzun boylu, esmer, mevzun vücutlu bir kız harekete geçiyor. Elindeki çantayı yanındaki liseli kıza verip “ Tut şunu” diyor. Balıklama dalıyor kavgacıların arasına. Bu kız dövüş sanatlarını biliyor, tekvandocu mudur nedir? Kavgacıların her birini bir yana savuruyor, güçlü mü güçlü. Bulut hayranlıkla bakıyor kıza, hem boyuna-posuna, hem adalet duygusuna...” (ZYH, s. 103).

Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Aile kurumu önemini tarih boyunca koruyan önemli yapılardan biridir. Mustafa Kutlu, eserlerinde değişen toplum yapısı ve şehirleşmenin aile kurumunu zayıflattığına yönelik iletilere yer vermiştir. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde aile birliğine önem verme değeri en fazla işlenen değerlerdendir.

Tablo 2: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Aile Birliğine Önem Verme Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Aile Birliğine Önem Verme Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	33, 40, 89, 184	4
Beyhude Ömrüm	149, 156, 157, 163	4
Menekşeli Mektup	9, 68	2
Rüzgârlı Pazar	24, 43, 54, 76, 105, 138, 161	7
Kapıları Açmak	18, 31, 44	3
Huzursuz Bacak	59, 141	2
Zafer Yahut Hiç	47, 67, 167	3
Nur	59, 62, 85	3
Hayat Güzeldir	35	1
Trende Bir Keman	71	1
Hesap Günü	8, 64, 81, 118, 133	5
Toplam		35

Tablo 2 incelendiğinde “aile birliğine önem verme” değerinin farklı eserlerde 35 kez işlendiği görülmektedir. Aile birliğine önem verme değerinin en yoğun işlendiği eserin “Rüzgârlı Pazar” olduğu belirlenmiştir. Aile birliğine önem verme değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Tatilde kurtlarını dökme tutkusu öyle boyutlara ulaşmış ki, engel olmasınlar diye yanlarına çocuklarını bile almıyorlar. Okula, kreşe, dadiya, akrabaya bırakıyorlar. Geçen yaz olanları gazetelerde okuduk. Hani son seksen yılın en sıcak yazıydı. O yaz sadece Fransa’da evinde yalnız yaşayan on beş bin yaşlı Fransız hayatını kaybetti. Görevliler ölen insanların yakınlarını (oğlunu-kızını) tatil yerlerinde bularak vefat haberini verdiklerinde hep anı cevabı aldılar: “ Morga koyun, beklesin. Biz tatil dönüşü cenazeyi teslim alırız.” Anladınız değil mi? Tatili kimse bölemez, kimse engelleyemez. Ölüm bile.” (MM, s.68).

“-Evet!.. Film gibi ekibine başvurarak babasının bulunmasını istedi, biz de bulduk sizi. Eğer kabul ederseniz şimdi sizi alıp stüdyoya götüreceğiz, yıllardır görmediğiniz kızıza kavuşacaksınız.” (RP, s. 138).

“Çocuğu ancak bir hafta, on gün emzirdi. Sonra ona adeta yabancılaştı. “Kendimi toparlamam lazım” diyerek bavulunu toplayıp Avrupa’ya uçtu. Nur’un bakıcılar elinde kalması, ana-baba şefkatini tadamamış olması bu tarihle başladı. Ana kucağı, ana kokusu duymayan çocuk ne olur? Bu dünyada garip olur.” (N, s.62).

Arkadaşlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Sosyal bir varlık olan birey yaşamı boyunca bir etkileşim ve iletişim halindedir. Birey bu etkileşim ve iletişim içerisinde kendisinin samimi bulunduğu, sevgi, saygı ve dürüstlük çerçevesinde bir arkadaşlık ilişkisi kurar. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde arkadaşlık değeri ile ilgili iletilere sıklıkla yer verildiği görülmektedir.

Tablo 3: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Arkadaşlık Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Arkadaşlık Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	44, 67, 118, 183, 189	5
Menekşeli Mektup	27, 93, 97	3
Rüzgârlı Pazar	12, 61, 78, 114	4
Kapıları Açmak	54, 77, 138	3
Huzursuz Bacak	95, 147	2
Zafer Yahut Hiç	40, 52, 56	3
Nur	14, 47, 67, 125	4
Hayat Güzeldir	8, 131	2
Hesap Günü	15	1
Toplam		27

Tablo 3 incelendiğinde “arkadaşlık” değerinin farklı eserlerde 27 kez işlendiği görülmektedir. Arkadaşlık değerinin en yoğun işlendiği eserin “Mavi Kuş” olduğu belirlenmiştir. Arkadaşlık değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Ulan Orhan-Burhan kardeşler. Ulan siz adam mısınız be. İnsan bir kez dönüp ardına bakmaz mı? Ardımızda bize güvenip yola düşmüş bir yoldaş var; öldü mü kaldı mı diye kendi kendine sormaz mı?”

Yok, sormamışlar, basıp gitmişler.” (MM, s. 97).

“Nimet Duran ile bayağı arkadaş; iki duru suyun birbirine karışması gibi arkadaşlığı dahi geçmiş sırdaş olmuşlardı. Tezgâhları yan yana duruyor; bunlar bütün gün yavru kuşlar gibi cıvıdayarak konuşuyor güliyor, o çok mağdur-muHTaç-yoksul dünyalarını şen-şatır kılıyorlardı.” (RP, s.78).

“Mahir Hoca ile Zehra'nın babası Arif Efendi birbirlerini dünya-ahret kardeş saymışlar; varlıkta yoklukta, hastalıkta sağlıkta birbirlerine dayanmışlardı” (KA, s.54).

“Selim bakkaldan bir ekmek aldı. Hal dışına çıkıp bir ağacın gölgesine çöktüler. Ekmeği ikiye bölüp üzümle birlikte yediler. Öğle ezanı okunuyordu. Gidip çeşmeden su içtiler ve el-yüz yıkadılar. Tekrar ağacın gölgesine girdiler. Cemal toprağa sırtüstü uzandı, ellerini boynunun altında kenetledi, bulutları seyre durdu ” (HAGÜ, s. 131).

Bağımsızlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Bağımsızlık, toplumların ya da bireylerin başkalarının boyunduruğu altında olmadan yaşamasıdır.

Tablo 4: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Bağımsızlık Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Bağımsızlık Değerinin Geçtiği Sayfanın Numarası	(f)
Kapıları Açmak	33	1
Toplam		1

Tablo 4’de görüldüğü üzere bağımsızlık değeri ile ilgili iletiye sadece bir eserde rastlanılmıştır. Bağımsızlık değeri eserde şu şekilde işlenmiştir:

“Her savaş sonunda olduğu gibi mağluplar galiplerin hizmetine girdi. Onların ahlak ve adetlerini benimsedi ” (KA, s. 35).

Bilimsellik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Bir toplumun gelişmesi ve ilerleyebilmesi, bilimselliği ölçüt almasıyla doğru orantılıdır. Toplumlar, çocuklarına ve gençlerine bilimi rehber edinmelerini sağlayarak kendi geleceklerini koruma altına alır.

Tablo 5: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Bilimsellik Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Bilimsellik Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Tufandan Önce	8	1
Rüzgârlı Pazar	39, 70, 82	3
Kapıları Açmak	156	1
Huzursuz Bacak	16, 23, 24, 56	4
Nur	87, 88	2
Hayat Güzeldir	42	1
Hesap Günü	35	1
Toplam		13

Tablo 5 incelendiğinde “bilimsellik” değerinin farklı eserlerde 13 kez işlendiği görülmektedir. Bilimsellik değerinin en yoğun işlendiği eserin “Huzursuz Bacak” olduğu belirlenmiştir. Bilimsellik değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Evet, Songül tekne kazıntısı olduğu için biraz üzerine düşünmüştü, doğru. Hem kız çocukları babaya daha yakın oluyor. Ayrıca ötekiler bir yana, bunu kesin okutacaktı, bayağı bir yüksek tahsil yaptıracaktı” (TÖ, s. 8).

“Babamın ölümünü bana bildirmediler. O günlerde doktora tezimi yazıyordum. Zaten cenazeye yetişmez, morali bozulmasın; çocuk bunca zaman çalıştı, hele şu tezini bitirsin sonra haberdar ederiz, diye düşünmüşler. Babamla her konuşma isteğimi makul mazeretler bularak geçıştirdiler. Bana bir yıl sonra falan haber ulaştı ”(HB, s. 23).

“Bir kız torunu var İngiltere’de sanat tarihi hocası. Daha genç ama bir İngiliz ile evli. Latif Bey torununu görmeyeli yıllar olmuş. Son gördüğü günü hatırlamaya çalışıyor. Çocuğu galiba İngiltere’ye okusun diye gönderiyorlardı ”(HAGÜ, s. 42).

Cesur Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Cesaret, bireyde bulunan bir erdemdir. Kişiyi harekete geçiren, canlılığı ve heyecanı yüksek tutan bir duygudur. Eserlerde cesur olma değerinin çocuklarda olumlu alanlarda ve uygun amaçlarda kullanılması gereken harekete geçirici bir güç olarak verilmesi gerekir. Mustafa Kutlu'nun dokuz hikâye kitabında cesur olma değerine yer verildiği görülmektedir.

Tablo 6: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Cesur Olma Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Cesur Olma Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	187	1
Beyhude Ömrüm	29	1
Rüzgârlı Pazar	113	1
Kapıları Açmak	159	1
Huzursuz Bacak	18	1
Zafer Yahut Hiç	40, 103	2
Hayat Güzeldir	82	1
Trende Bir Keman	12, 152	2
Toplam		10

Turkish Studies

Tablo 6 incelendiğinde “cesur olma” değerinin farklı eserlerde 10 kez işlendiği görülmektedir. Cesur olma değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Cesur arkadaşını bulmuştu; hem de bir kız arkadaş. Aynı şey birkaç kat fazlasıyla Nimet için de geçerliydi. Bu niçin böyleydi? Çünkü Cesur Nimet’e nazaran daha zor bir hayattan geliyordu, engelleri neredeyse tek başına aşmış, kendine güven duygusunu geliştirmiş, adı gibi Cesur, girişken bir çocuktü ” (RP, s. 113).

“Hem ben çok zor şartlarda kapağı Avrupa’ya attım. Neyse ki orada dostlar vardır. Ufak ufak başladık, sonra genişledi işler. Eee, sabretmek lazım. Bir de mangal gibi yürek lazım” (KA, s. 159).

“Bir güzel bahar günüydü. Yurdu ziyaretçiler doldurmuş, çocuklara çeşitli hediyeler getirmişlerdi. Kalabalık dağıldıktan sonra Oya bahçeye çıktı. Elinde çikolata. Bu sırada yurdun belalı kızlarından ikisi yanaştı ve hiç söz etmeden Oya’ya saldırıp elinden çikolatayı kapmak istediler. Belik güzellikle isteseler Oya çikolatasından parçalar koparıp onlara da verebilirdi. Ama zorla almaya kalktıklarında çileden çıktı. Önce çikolatayı atıp çiğnedi. Ardından iki kızın ikisine birden girişti. Neriman olup bitenleri uzaktan izliyordu. İçinden Oya’ya “Aferin kız, yürek var sende, hem de mangal gibi” dedi ” (ZYH, s. 40).

Cömertlik değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Cömertlik, bir insanın sahip olduğu değerli-değersiz herhangi bir şeyi paylaşabilme, verebilme halidir. Cömertlik, bireyler arasındaki ilişkilerde ve toplumsal bütünleşmede etkin rol oynayan bir değerdir. Kutlu’nun eserlerinin çoğunda cömertlik değeri ile ilgili iletilere yer verildiği görülmektedir.

Tablo7: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Cömertlik Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Cömertlik Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	56	1
Beyhude Ömrüm	115, 143	2
Tufandan Önce	58, 73	2
Menekşeli Mektup	139	1
Rüzgârlı Pazar	42, 61, 83, 124, 134, 177	6
Kapıları Açmak	42	1
Zafer Yahut Hiç	75, 134	2
Nur	20, 148	2
Hayat Güzeldir	9, 130, 162	3
Trende Bir Keman	35, 91	2
Hesap Günü	11, 85	2
Toplam		24

Tablo 7 incelendiğinde “cömertlik” değerinin farklı eserlerde 24 kez işlendiği görülmektedir. Cömertlik değerinin en yoğun işlendiği eserin “Rüzgârlı Pazar” olduğu belirlenmiştir. Cömertlik değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Çardaklı Kahve’nin çocuk yaştaki garsonu elinde bir tepsi, tepside İran işi dünyanın güzelinin resmi, resmin üzerinde dizili limonata bardakları ile girer. Ağa hemen atılır:

-Ver oğlum. Önce turistlere ver, bütün yolculara dağıt, hesaplar benden. Ecnebi karı koca, arka koltuğa ilişmiş olan güzel kız almazlar ” (MK, s. 56).

Turkish Studies

“Ferit yemeğe oturmadan önce çantasını açtı ve hediyelerini çıkardı. Dayısına bir saat, yengesine bir kolye, Canan’a ise mercanlı bir bilezik getirmişti. Hediyeleri verdikten sonra sofraya oturdu. Haliyle bir süre hediyeler üzerine konuşuldu ” (ZYH, s. 75).

“Kimse kimsenin malına göz dikmez. Cömertler baş tacı olur. Zaten halk arasında bir laf var. Nedir?

Cennetin kapısını cömertler açacak ” (HEGÜ, s. 11).

Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Toplum, çalışkan bireyler sayesinde siyasi, ekonomik, toplumsal vb. her alanda gelişme gösterir. Mustafa Kutlu’nun eserlerinde çalışkanlık değerine sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Eserlerinin hemen hepsinde bu değere rastlamak mümkündür.

Tablo 8: Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Çalışkanlık Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Çalışkanlık Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	33, 115	2
Beyhude Ömrüm	7, 153	2
Tufandan Önce	10, 26, 100, 117, 118, 144	6
Menekşeli Mektup	32	1
Rüzgârlı Pazar	13, 16, 40, 42, 74	5
Kapıları Açmak	22, 144	2
Huzursuz Bacak	29, 57	2
Zafer Yahut Hiç	38, 86	2
Nur	16, 69	2
Trende Bir Keman	6	1
Hesap Günü	6	1
Toplam		26

Tablo 8 incelendiğinde “çalışkanlık” değerinin farklı eserlerde 26 kez işlendiği görülmektedir. Çalışkanlık değerinin en yoğun işlendiği eserin “Tufandan Önce” olduğu belirlenmiştir. Çalışkanlık değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Efendi bu kadın milleti erkekten yavuz, dayanıklı. Şunlara hele! Nasıl da çalışıyorlar. İki büklüm, eğilip kalkarak olgunlaşıp başlarını bükmüş başaklara nasıl da saldırıyorlar. Kapçıklar, başak tozları göz çukurlarında birikiyor, genizlerini yakıyor ” (BÖ, s. 7).

“Zamanla Boklu Dere’nin üstünden geçip gitmek de dert oldu. Bilhassa Otbitmez Köyü ahalisi ve o civardaki köylerin ahali için. Şemsettin Bilen ne yaptı-etti bir de köprü kurdurdu. Bayağı masraflı, beton bir köprü. Dedik ya, kasabaya hizmeti büyük” (TÖ, s. 118).

“Zehra’nın ışığı yanıyor. Belli ki çalışıyor. Bu bebek işi onu hayata bağladı, korkuları yendi. Ne denilmiş: İş insanı güzelleştirir ” (KA, s. 144).

“Büyüdükçe Nur’un ilgi alanı genişledi. Kitap tutkusu arttı. Artık ninesinin masalları yerine geceleri kitap okuyordu. Polyanna’dan girdi Küçük Prens’ten çıktı. Hz. Peygamber’in hayatını bir de kitaptan okudu. O asosyal, yalnız kız gitmiş, yerine girişken biri gelmişti. Okul müsamerelerine, şiir yarışmalarına, spor faaliyetlerine katılıyordu. Elif de peşi sıra ağır aksak geliyordu. Okul birincisi oldu Nur ” (N, s.69).

Turkish Studies

Çevreye Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

İnsanın bulunduğu ve yaşadığı yer onun çevresidir. Birey bulunduğu çevreyi, yaşadığı, teneffüs ettiği havayı, doğrudan ya da dolaylı olarak kalıcı ya da geçici olarak kirletebilir. Bu duruma karşı önlem olarak doğayı koruması gerekmektedir. Kutlu özellikle kentleşmenin şehirlerdeki tahribatına değinerek doğanın korunması gerektiğini vurgular ve önlemler alınmasını salık verir.

Tablo 9: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Çevreye Önem Verme Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Çevreye Önem Verme Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Menekşeli Mektup	105	1
Kapıları Açmak	99	1
Nur	83, 84, 158	3
Hesap Günü	59	1
Toplam		6

Tablo 9 incelendiğinde “çevreye önem verme” değerinin farklı eserlerde 6 kez işlendiği görülmektedir. Çevreye önem verme değerinin en yoğun işlendiği eserin “Nur” olduğu belirlenmiştir. Çevreye önem verme değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Görülen o ki; büyük şehirlerimiz ileride daha az yeşil daha az tabiat, daha az sükûnet ve buna karşın daha çok yol, daha kalabalık nüfus, daha çok endüstri, daha kirli hava, daha kirli deniz, daha çok koşturmaca ile dolu olacak. Bunlar kehanet değil. Şimdi tablo bu iken insan nasıl (u)mutlu olabilir? ” (N, s. 83).

“Ah Tanpınar ah! Mezarından kalk da bir şu Bursa ovasına bak. Evliya Çelebi'nin ve asırlar sonra senin anlattığın ova ne hale gelmiş. Nasıl kıymışlar bu güzelliğe nasıl? Başka yer kalmamış mı sanayi kuracak, tutmuş Bursa'nın yeşilini yakmışlar. Şimdi ne o ruhtan bir eser var ne o sanattan. İnsanlar fotoğrafını çekip geçiyor.” (N, s. 158).

Dayanışma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Dayanışma, bireylerin birbirleriyle olan iletişimlerini olumlu yönde etkiler ve toplumda yek ahenk bir zemin oluşturur. Dayanışma değeri Mustafa Kutlu'nun eserlerinde sıklıkla işlendiği bir değerdir. Aşağıdaki tabloda dayanışma değerinin eserlere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 10: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dayanışma Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Dayanışma Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	23, 28, 36, 41, 48, 169	6
Beyhude Ömrüm	5, 30, 76, 98, 110, 146, 152, 174	8
Tufandan Önce	33, 56, 89	3
Menekşeli Mektup	35, 44	2
Rüzgârlı Pazar	51, 147, 174	3
Kapıları Açmak	35, 57, 77, 120	4
Zafer Yahut Hiç	41, 132, 194, 196	4
Nur	49	1
Hayat Güzeldir	38, 39, 96, 130, 132	5
Trende Bir Keman	41, 129	2
Hesap Günü	5	1
Toplam		39

Tablo 10 incelendiğinde “dayanışma” değerinin farklı eserlerde 39 kez işlendiği görülmektedir. Dayanışma değerinin en yoğun işlendiği eserin “Beyhude Ömrüm” olduğu belirlenmiştir. Dayanışma değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Öğrenciler baharda ellerinde papatyaya, gelincik demetleri bizi karşılar. Köylüler süt getirir, yumurta getirir. Biz el ele verir çalışırız; yurda yararlı insanlar yetiştiririz ” (MK, s. 41).

“Ben, hatun, oğlan, gelin Orta yokuş’tan aşağı bıraktık kendimizi. Artık yolu yolağı arama. Kaya-düşe bahçeyi tuttuk. Önce otlara saldırdık haliyle. Biçilmiş, destelenmiş. ...Hatun ile gelin, otları dama taşıyadursun biz oğlanla aşağı inip bahçenin dereye bakan çeperine eğildik ” (BÖ, s. 152).

“Etrafta ne kadar karga ailesi varsa kısa sürede yavru karganın etrafında toplandı. Onu ortalarına aldılar. Ne olur ne olmaz etrafta atmacalar doluyor. ... Ne zaman sendelesen, dengesini kaybeder gibi olsa bir yanına değen bir gaga onu kendine getiriyor, yeniden uçuruyordu ” (HAGÜ, s. 39).

Demokrasi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Demokrasi, farklı görüşlerin bir arada yaşayarak düşüncelerini özgürce ifade edebilmesidir.

Tablo 11: Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Demokrasi Değeri’nin Dağılımı

Kitabın Adı	Demokrasi Değeri’nin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Hesap Günü	82	1
Huzursuz Bacak	18, 21	2
Toplam		3

Tablo 11’ de görüldüğü gibi demokrasi değeri, Kutlu’nun eserlerinde sık rastlanan bir değer değildir. İki eserinde demokrasi değeri ile ilgili üç iletiye yer verilmiştir. Demokrasi değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Peki diğer din mensupları ne olacak?

Onların durumu İslam hukukunda belirlenmiştir. Onlar da aynı güven ve serbesti içinde yaşar, ibadet eder. Diyelim ki böyle bir teşkilat kuruldu. Organizasyonu nasıl olacak?

Kolay. Demokrasi uygulanacak. İnsanoğlunun bundan iyi fikri yok ama her fert ve topluluk demokrasiyi kendine göre tarif, ediyor, uyguluyor” (HEGÜ, s. 82).

Dini Değerler ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Din, belirli çizgilere sahip kurallardan oluşan, bireyi ve toplumu düzenleyici esaslar içeren bir sistemdir. Dinin; hayatın her alanında var olan, bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen ve topluma yön verebilen etkisi vardır. Dini değerler, Mustafa Kutlu’nun eserlerinde en çok işlediği değerlerden biridir. Bu değerlerin iletilerine, yazarın bütün kitaplarında rastlanılmaktadır.

Tablo 12: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dini Değerlerin Dağılımı

Kitabın Adı	Dini Değerlerin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	15, 66, 72, 73, 143, 145, 165, 188	8
Beyhude Ömrüm	5, 27, 33, 37, 69, 70, 78, 138, 146, 159	10
Tufandan Önce	16, 17, 63, 64, 65	5
Menekşeli Mektup	83, 85, 99, 108, 123, 134, 142	7
Rüzgârlı Pazar	33, 49, 50, 73, 115, 140, 159, 181	8
Kapıları Açmak	9, 10, 17, 40, 59, 123	6
Huzursuz Bacak	17, 124	2
Zafer Yahut Hiç	14, 95	2
Nur	7, 30, 32, 41, 45, 66, 72, 107, 110, 122, 124, 135, 164	13
Hayat Güzeldir	10, 18, 45, 48, 52, 56, 75, 119, 133	9
Trende Bir Keman	23, 102, 111	3
Hesap Günü	7, 9, 15, 27, 62, 64, 80, 85, 103, 104, 153	11
Toplam		84

Tablo 12 incelendiğinde “dini değerlerin” farklı eserlerde 84 kez işlendiği görülmektedir. Dini değerlerin en yoğun işlendiği eserin “Nur” olduğu belirlenmiştir. Dini değerler eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Haram, helal, mekruh, müfsit, mubah, farz, sünnet, müstahsen, mendup, edep, hizmet, hürmet, merhamet, şefkat, sabır, şükür, bidat, örf, adet, gelenek-görenek-mizaç sayılmayacak kadar kıymet hükmü belli bir denge içinde fert ve cemiyeti çekip çevirir. Öyle ki, helâyaya girme adabından, sofraya oturma adabına kadar. Bu ahlak, düzen ve hiyerarşiyi değiştirecek, zedeleyecek her davranış, düşünce tutum; hastalık ve bozulma alameti sayılır; zamaneden şikâyet edilir, durumun düzelmesi için kanun-ı kadime dönülmesi salık verilir ” (MK, s. 73-74)

“Yarın olsun gidip Hacali abiye bir danışayım. Madem Cenabı-ı Hak bu ilhamı gönlümüze bıraktı, vardır bir hikmeti. Ne dilmiş: Gayret bizden tevfik Allah'tan” (BÖ, s. 27).

“Ne diyor dinimiz: Ölünce ardında üç şey bırakacaksın hayırlı evlat, hayra hizmet edecek kitap; okul, çeşme, köprü, hastane falan. İşte o zaman amel defterin kapanmıyor. Geride bıraktığın eser insanlığa faydalı oldukça sevabı sana yazılıyor” (TÖ, s. 17).

“Ben inanmış, iman etmişim arkadaş. Cenabı Hakk'ın izni olmaksızın yeryüzünde bir yaprak dahi kıpırdamaz ” (MM, s. 85).

“Ey aziz okuyucu! Gördüğünüz gibi işin ek yeri, boş yeri kalmıyor. Siz sakın ola ki aklınızdan ‘Yahu iki âmâ bir çocuk, bu dükkân nasıl döner; sağlam adamlar işi çeviremezken’ diye vesveseye kapılmayın. Cenabı Hak bir işe “ol” deyince oluverir. Amenna ve saddakna!..” (RP, s. 181)

“Ezanlar okundu, o ağladı. Ezanlar bitti, o da gözyaşlarını sildi. Sanki bütün kalbini, bütün ruhunu, bütün vücudunu, geçmişini yumuş-yıkamış yeniden doğmuş gibi oldu. Tövbe ede ede kesin kararını verdi. Gidecekti. Bu hayatı terk edecekti. Olmaz denilen işi öldüracaktı. Allah var ve tek yardımcımız O. Allah bana yeter dedi. Dedikçe güçlendi. Damarlarında tembel tembel akan kan harekete geçti ” (KA, s. 10).

“Sen şimdi babamı bırak, ben ne olacağım onu söyle.

- Duaya devam. Kulun Cenabı Hak'tan başka sığınacağı kimse yok ” (N, s. 110).

Duyarlılık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Duyarlılık, bireyin belirli bir durum ve olay karşısında hassasiyet göstermesi olarak tanımlanabilir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde duyarlılık değeri ile ilgili iletilere yer verildiği görülmektedir.

Tablo 13: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Duyarlılık Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Duyarlılık Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	71, 75, 95, 125	4
Beyhude Ömrüm	159	1
Menekşeli Mektup	105	1
Rüzgârlı Pazar	106, 156	2
Kapıları Açmak	56	1
Huzursuz Bacak	23	1
Zafer Yahut Hiç	164	1
Nur	80	1
Hayat Güzeldir	9, 101	2
Trende Bir Keman	22	1
Hesap Günü	6	1
Toplam		16

Tablo 13 incelendiğinde “duyarlılık” değerinin farklı eserlerde 16 kez işlendiği görülmektedir. Duyarlılık değerinin en yoğun işlendiği eserin “Mavi Kuş” olduğu belirlenmiştir. Duyarlılık değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Ama yine de şu anlatmakta olduğumuz kasabada en azından çifte çınarlar ile dibinden kaynayan pınar yaşamaktadır. Bir evin mutfağında un helvası kotarılmış ise, kokusu ulaşmıştır diye bir tabak da komşuya gönderilir. Ferdi de, aileyi de, cemiyeti de hala yıpranmış dediğimiz o ahlak ayakta durmaktadır ” (MK, s. 75).

“Yataktan doğrulup, başucundaki Derviş'in yakasına yapışıp, evlilik sözü almıştı. “Yeter bu keşşilik sana. Müslüman'a evlilik şart ” diyerek; köyde kimsesiz ve dul kamış bir kadını münasip görmüştü ” (BÖ, s. 159).

“Dediğim gibi birtakım memleket insanları yediğinin çöpünü sağa sola fırlatıyor; ortalık çöpten geçilmiyor. Belediye görevlileri hem çok yavaş, hem yetersiz, bu çöpü toplayamıyorlar. Sonra Kâbe'nin etrafına birtakım evsiz barksız, parasız hacılar yerleşmiş; bunlar çoluk çocuk ailecek orada yatıp kalkıyor, yiyor, içiyor, ta ki hac bitene kadar. Yahu sen zengin bir memleketsin, toprağında su yerine petrol akıyor. Şu garip hacılara sosyal meskenler yap...” (MM, s. 105).

“Neyse ki düzgün bir kızdı. Geç kaldığında telefon eder, nerede olduğunu babasına söylerdi ” (N, s. 80).

“Yarışı kazanırsam, ödülü alırsam... Ablamın çeyizini düzeriz, düğününü yaparız. Bilal'e bir bisiklet alırız. Yeni olmasın. Sokağın veletleri iki günde hurdaya çevirir. İkinci el olsun. Ben binmedim, o binsin bari ” (HAGÜ, s. 101).

Turkish Studies

Dürüstlük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Dürüstlük, bireyin her fiili ve sözü ile doğruluk üzeri olmasıdır. Dürüstlüğü olduğu yerde yalan ve kötülük yoktur. Bireyler birbirlerine saygı gösterirler. Mustafa Kutlu'nun eserlerinin çoğunda dürüstlük değeri ile ilgili iletilere rastlanılmaktadır.

Tablo 14: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dürüstlük Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Dürüstlük Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	164	1
Beyhude Ömrüm	126, 166	2
Tufandan Önce	5, 10, 33, 35	4
Menekşeli Mektup	88, 114	2
Rüzgârlı Pazar	59, 127, 159, 171	4
Kapıları Açmak	53, 69, 151	3
Huzursuz Bacak	66	1
Zafer Yahut Hiç	88	1
Hayat Güzeldir	30, 43, 83	3
Trende Bir Keman	21, 91	2
Hesap Günü	50, 83	2
Toplam		25

Tablo 14 incelendiğinde “dürüstlük” değerinin farklı eserlerde 25 kez işlendiği görülmektedir. Dürüstlük değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Bu arada Muhtar da boş durmayıp Hâkim Enis’i el altından yoklamaya çalıştı. Lakin Hâkim ummadığı kadar dişli çıkmış, bütün rüşvet tekliflerini geri çevirmişti. Muhtar’ın aklı bu durumu bir türlü almıyor; “ Yahu bu sarhoş adam nasıl bu kadar namus sözü eder. Bir ek yerini bulamayacak mıyız yani ” diye dertleniyordu ” (BÖ, s. 126).

“Şemsettin Bilen’in kafası karışıktır, ancak kalbi temiz. Kalbinden kafasına dolan aydınlık, ona ne zaman, nerede, ne yapacağını fısıldar. Dedik ya, temiz adam ”(TÖ, s. 5).

“Samet sahipsiz kalan fabrikayı kendi hesabına çalıştırmayı ahlaki bulmadı” (ZYH, s. 88).

“Ayrılırken bayağı para verdiler. Ah bu benim gönlü bol insanım. Yemez yedirir, giymez giydirir. Böyle bir ahlak işte. Kenan bu paranın ne zorluklarla kazanıldığını, memlekette nasıl işe yarayacağını biliyordu. Kıyamadı, destenin yarısını iade etti” (TBK, s. 91).

Edepli Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Edepli, bireyin iyi ahlak ve huy sahibi olması olarak da tanımlanabilir. Edeple bütünleşen ahlak, bireyin onaylanan davranışlar sergilemesine olanak sağlar. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde özellikle modernleşme sürecindeki bireylerin ahlaki değer yargılarındaki değişimleri belirten ifadeler yer verilir.

Tablo 15: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Edepli Olma Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Edepli Olma Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	73	1
Beyhude Ömrüm	74, 146, 153	3
Rüzgârlı Pazar	68, 170	2
Kapıları Açmak	32, 55	2
Hayat Güzeldir	29, 72, 109	3
Hesap Günü	11, 23	2
Toplam		13

Tablo 15 incelendiğinde “edepli olma” değerinin farklı eserlerde 13 kez işlendiği görülmektedir. Edepli olma değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Akıl sır ermez garip bir kutu. Ta Ankara’da okunan türkü gelip Muhtar’ın odasında gaz sandığı gibi bir aletten duyuluyordu. Sanki içinde birileri vardı. Köylüler -hele de yaşlı kadınlar- bir zaman radyonun yanında mahrem konuşamaz oldular ” (BÖ, s. 74)

“-Kız sen ne güzel olmuşsun böyle.

Nimet sesin kimden geldiği bilmeksizin pençe pençe kızarıyor.” (RP, s. 68).

“Her üniversiteli oğlan bir kız ile geziyor. Sap gibi dolaşanlar bir kendisi, bir de arkadaşları. İçleniyor İbrahim. Ara sıra “ah” çekiyor. Ancak yapacak bir şey yok. Olsa da yapamaz. Henüz şu genç ömründe köylüsü ve akrabası olanlar hariç bir yabancı kız ile konuşmuş değil. ” (HAGÜ, s. 109).

Estetik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Mustafa Kutlu'nun hikâye tarzı, olayların tasvirinden çok bir ahlâat ağacının, bir saka kuşunun, bir küpe çiçeğinin, bir buğday tarlasının ve insanın hayata olan farklı gözlemlerinin betimlenmesi üzerine kuruludur. Bundan ötürü yazarın eserlerinde estetik değerine sıkça rastlanılır. Aşağıdaki tabloda hangi eserde hangi sıklıkla geçtiğine yer verilmiştir.

Tablo 16: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Estetik Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Estetik Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	20, 47, 69, 81, 111, 192	6
Beyhude Ömrüm	5, 10, 12, 14, 34, 63, 79, 104, 133, 171, 208	11
Tufandan Önce	60, 61, 113, 114, 115	5
Menekşeli Mektup	27, 78	2
Rüzgârlı Pazar	10, 52, 79, 128	4
Kapıları Açmak	35	1
Huzursuz Bacak	5	1
Zafer Yahut Hiç	113	1
Nur	199	1
Hayat Güzeldir	16, 60	2
Trende Bir Keman	96	1
Hesap Günü	5, 152	2
Toplam		37

Turkish Studies

Tablo 16 incelendiğinde “estetik” değerinin farklı eserlerde 37 kez işlendiği görülmektedir. Estetik değerinin en yoğun işlendiği eserin “Beyhude Ömrüm” olduğu belirlenmiştir. Estetik değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“*Kar eriyordu. Göz kamaştırıcı milyonlarca parıltı saçarak, alttan alta minik dereciklere dökerek sularını, artık iyiden iyiye ısıtmaya başlayan güneşin altında ezilip büzülerek, her gün hissettirmeden kütesini küçülterek toprağa karışıyordu. Toprak donundan çözülüp suyu emmeye, emdikçe kabarıp şişmeye, bir anaç tavuk gibi ısıtıp yumuşatıp gövdesini, yavrularını bağına basmaya hazırlanıyordu*” (BÖ, s. 104).

“*Vay canına... İşte bir yabancı kertenkele asfaltlarda elini kolunu sallayarak dolaşüyor. İçimden yıldırım gibi şunun peşi sıra ayaklarımı pat pat yere vurarak koşup korkutmak geçti. İşte o kadar... Çünkü kertenkelenin yırtarak açtığı ipek çarşafın altından bütün bir tabiat sessizce gülümsemeye başlamıştı. Şakır şakır güneş içinde kalmıştım. Etrafımda arı ve sinek vızıltısı. Çılgınlığı duyulmayan kırlangıçların keskin kanatları. Az ileride bir salkım söğüt, efendi efendi uzanıyor. Aman Ya rabbi... Her şey ne kadar sakin ne kadar huzur ve sükün içinde...*” (HB, s. 6)

“*Meşelerin yaprakları kan-kızıla çalar, palamutlar dolu gibi yağar yarlardan, yarpuzlar kurur. Toy kuşları turnaların peşine takılır, boz perçemli çayır kuşlarının sesi ansızın kesilir. Derenin suyu titremeye başlar. Son güz gelmiştir artık. Ufuklar küle belenmiştir. Geceler uzar gider, gönüllere bozartı düşer, bağlar yaprağın döker. Denkler tutulur, tahta bavulların ipleri çekilir, gurbetçiler birer ikişer yola düşer*” (TBK, s. 96).

Fedakârlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Fedakârlık, bireyin çevresindekilere; zamanından, maddiyatından vb. sahip olduğu değerli unsurlardan vazgeçerek yardım edebilmesidir. Bireyseliliğin arttığı günümüz dünyasında fedakârlık değeri büyük önem taşımaktadır. Kutlu'nun eserlerinin çoğunda fedakârlık değeri ile ilgili iletilere rastlanılmaktadır.

Tablo 17: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Fedakârlık Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Fedakârlık Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	88, 89	2
Beyhude Ömrüm	77, 93, 117, 156, 194	5
Tufandan Önce	10, 137	2
Menekşeli Mektup	63	1
Rüzgârlı Pazar	13, 39, 42, 175	4
Kapıları Açmak	17, 21	2
Zafer Yahut Hiç	16, 61, 107, 172	4
Nur	14	1
Hayat Güzeldir	36, 71	2
Hesap Günü	8, 21, 114, 149	4
Toplam		27

Tablo 17 incelendiğinde “fedakârlık” değerinin farklı eserlerde 27 kez işlendiği görülmektedir. Fedakârlık değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“*Efendim biz Neşe ile sevişerek evlendik, anlaşarak... Benim mesleğimi, istikbalimi, gelir düzeyimi biliyordu. Anadolu'da şirin bir yurt köşesinde kendimizi yurt çocuklarına adayacaktık*” (MK, s. 89)

“Bütün bir kış; yağmur, çamur, trafik, sıra, kuyruk demeden doktorlara hastanelere taşındık. Sağ olsun oğlanlar anaları için her şeyi yaptı; paraysa para, adamsa adam, vakitse vakit buldu ” (BÖ, s. 194).

Genç ömrünü vermiş, her işe koşmuş, her yaraya merhem olmaya çalışmış, o harap bakımsız, köhne kasabayı pırış-pırıl mamur bir belde haline getirmişti ” (TÖ, s. 10).

“Onlar da eni-konu bir ana, baba. Elbette üstüne titremişler çocuğun. Yememiş yedirmişler, mektep çağı gelince de mektebe vermişler ” (RP, s. 13)

“Zamanı gelince yavruları yumurtadan çıktı. Ağzları sürekli açık yem bekliyorlar. Ana-baba nöbetleşe onlara yiyecek taşıyor ” (HAGÜ, s. 36).

Hoşgörü Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Hoşgörü; bireylerin birbirlerinin diline, dinine, ırkına, rengine vb. farklılıklarına bakmadan herkesi güzel görmesi, kabul etmesidir. Hoşgörü, hayatın her alanında herkeste olması gereken bir değerdir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde hoşgörü değeriyle ilgili iletilere yer verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 18: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Hoşgörü Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Hoşgörü Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Tufandan Önce	42	1
Huzursuz Bacak	57, 149	2
Nur	74	1
Hayat Güzeldir	132	1
Trende Bir Keman	51	1
Toplam		6

Tablo 18 incelendiğinde “hoşgörü” değerinin farklı eserlerde 6 kez işlendiği görülmektedir. Hoşgörü değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Babamın, yani bizim soyadımız “Ay”. Kendisi fakülte koridorlarından geçerken muzır öğrenciler kızların aniden saçını çeker, çantasını kapar, onları “ay” diye bağırır, babam gayriihtiyarî “bana mı seslendiler” diyerek başını çevirip bakar, çocuklar kıkırdayıp gülüşür, babam hafif bir tebessüm ile hiçbir şey olmamış gibi yoluna devam edermiş. Hoşgörülü biri ” (HB, s. 57)

“Çocuklar olanca güçleriyle çalıştı. Biri atıyor, öteki havada tutup kabızmalın gösterdiği yere yığıyor. Akşam ezanı okundu, iş bitmedi. Çocuklar telaşlandı. Bu saatte evde olmaları gerekirdi. O telaş içinde bir karpuz kırıldı. Utanmışlardı, mal sahibi “ Zararı yok, devam edin” dedi. İş bitirip paralarını aldılar. Çok yorulmuş ve terlemişlerdi. Kabızmal hediye olarak her birine bir karpuz verdi” (HAGÜ, s. 132)

İffetli Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

İffet, bireyin dürtülerine yenilmemesidir. Toplumun en önemli değerlerinden biri de iffetli olmaktır. İffet, bireyler arasında görünmeyen bir kalkandır. Koruyucu bir etkiye sahiptir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde iffetli olma değeriyle ilgili iletilere yer verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 19: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde İffetli Olma Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	İffetli Olma Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Tufandan Önce	19	1
Rüzgârlı Pazar	69	1
Kapıları Açmak	9, 86	2
Zafer Yahut Hiç	39	1
Hesap Günü	10, 96	2
Toplam		7

Tablo 19 incelendiğinde “iffetli olma” değerinin farklı eserlerde 7 kez işlendiği görülmektedir. İffetli olma değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“- Sen damgayı yemişsin kızım. Alnına kara lekeyi sürmüşsün,

- Yoldan çıkmışsın bir kere, poliste kaydın var.

- Seni ne ailen kabul eder, ne kasaba.

- Sen buraya aitsin. Buranın malı. Sarhoş masalarının mezesi. Kaderimdir deyip çekeceksin. Başka ihtimal yok. Kurtuluş yok” (KA, s. 9).

“Parlak perçemlerini düzgünce tarar, mektepli kızlara asılırdı. Halk oyunlarına düşkün, nerde bir davul-zurna sesi duysa hemen mendili çekip halayın başına geçerdi. E, burası ufak yer, muhafazakâr bir belde. Herkes herkesi tanıyor. Kimse kimsenin namusuna yan bakmıyor. Olur, mu böyle kepezelik. Oldu bile. Hem kaç kere. Bu sebeple Kemal Efendi tonlarca dayak yedi ” (TÖ, s. 19).

İletişim Kurma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

İletişim kurma, bireyler arasındaki etkileşimin ilk adımıdır. İnsan, doğduğu andan itibaren bir iletişim içerisindedir. İletişim sadece konuşmaya dayalı değildir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde iletişim kurma değeriyle ilgili iletilere yer verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 20: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde İletişim Kurma Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	İletişim Kurma Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	39, 59, 60	3
Beyhude Ömrüm	36, 67, 141, 146, 173	5
Tufandan Önce	15, 30, 38, 73	4
Menekşeli Mektup	96	1
Rüzgârlı Pazar	94, 111	2
Kapıları Açmak	75, 77, 124, 158, 164	5
Huzursuz Bacak	48, 74, 109, 137	4
Zafer Yahut Hiç	105, 122, 151	3
Nur	5	1
Hayat Güzeldir	23, 29	2
Trende Bir Keman	9	1
Hesap Günü	22	1
Toplam		32

Tablo 20 incelendiğinde “iletişim kurma” değerinin farklı eserlerde 32 kez işlendiği görülmektedir. İletişim kurma değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

Turkish Studies

“Nimet Duran ’ın üzerinden bir söylem tutturmuştu.

-Duran dedi ki, Nimet abla dedi, karşımıza bir görme engelli arkadaş tezgâh açtı, dedi. Doğrusunu diyeyim, o gün bugündür merak ediyordum; hani aramızda bir kader ortaklığı var ya. ...Sonra Duran dedi ki; Nimet abla dedi arkadaşla kimse ilgilenmiyor dedi, hani komşu sayılırız şurada, bir davet edelim, tanışalım dedi.” (RP, s. 111).

-Selam ün Aleyküm.

Ferit karşı yamaçlara dalmış, dalgalılığından silkinerek dönüyor.

- Aleykümselâm. Buyurun.

- Başkanın yeğeni olduğunuz biliyoruz, Tepeköy’e hoş geldin doktor.” (ZYH, s. 123).

“-Hayrola çocuklar? Neden böyle sessiz sedasız oturuyorsunuz? Bugün tatil, hava güzel, kalkıp oynasanız ya.” (HAGÜ, s. 23).

Kanaatkârlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Kanaatkârlık, insanın mal, mülk vb. maddiyata önem vermeden elinde olduğuyla yetinmesidir. Mustafa Kutlu’nun eserlerinin çoğunda kanaatkârlık değeriyle ilgili iletilere yer verilmiştir.

Tablo 21: Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Kanaatkârlık Değeri Dağılımı

Kitabın Adı	Kanaatkârlık Değeri Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	181	1
Beyhude Ömrüm	155, 167, 189	3
Tufandan Önce	34	1
Rüzgârlı Pazar	16, 24, 45, 81, 159	5
Huzursuz Bacak	41	1
Zafer Yahut Hiç	46, 47	2
Nur	34	1
Hayat Güzeldir	8	1
Trende Bir Keman	100	1
Hesap Günü	83, 118	2
Toplam		18

Tablo 21 incelendiğinde “kanaatkârlık” değerinin farklı eserlerde 18 kez işlendiği görülmektedir. Kanaatkârlık değerinin en yoğun işlendiği eserlerin “Rüzgârlı Pazar” olduğu belirlenmiştir. Kanaatkârlık değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Türü tükenmekte olan kuşların tüyü yolunuyor. Çifte yataklar büyüye büyüye bir halı saha genişliği kazanıyor, tarihin derinliklerinden atlas yorganlar, diba çarşaf, zümrütlere bulanmış gece lambaları çıkarılıyor ” (T, s. 38).

“- Eee.. Nolmuş hele, de bakalım. Gözünü kaçırma da sözünü sakınmıyor:

- Ne olacağı var mı baba. İşte gördüğün bele kadar çamura battık. Çabala ki ekmek yiyenin.

- Elbet çabalayacağız aslanım, alın terleyecek ki sesin gürleye.

- Yok canım... Buna çalışmak denmez... Bizimkisi yok yere didişmek ” (BÖ, s. 155).

Turkish Studies

“Hem muhacir adam çok yol görmüş, çok yer gezmiş, çok çile gezmiştir. Aza kanaat eder, malını gıdım gıdım yer, bugünü değil yarını düşünür ” (TÖ, s. 34).

“Peki, refah, ilerleme, zenginlik... Bunlar göreceli şeyler. Müslüman önce kanaat sahibi olmalı; israftan, lüksten uzak durmalı. Sermaye bazı fertlerin elinde aşırı birikip bir müstakil güç haline gelmemeli. Kula kulluk asla söz konusu olmamalı” (HEGÜ, s. 83).

Merhamet Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Merhamet değeri, diğer değerlerle de yakından ilişkilidir. Bireyi yardımseverliğe, cömertliğe, adil olmaya iten merhamet değeridir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde merhamet değerine sıkça yer verildiği görülmektedir.

Tablo 22: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Merhamet Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Merhamet Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	33, 44, 120	3
Beyhude Ömrüm	149	1
Tufandan Önce	6, 73	2
Menekşeli Mektup	75	1
Rüzgârlı Pazar	91, 99	2
Kapıları Açmak	31, 54, 79, 84, 130, 138	6
Huzursuz Bacak	18, 37	2
Zafer Yahut Hiç	93, 104, 177	3
Nur	26, 29	2
Trende Bir Keman	5	1
Hesap Günü	115	1
Toplam		24

Tablo 22 incelendiğinde “merhamet” değerinin farklı eserlerde 24 kez işlendiği görülmektedir. Merhamet değerinin en yoğun işlendiği eserin “Kapıları Açmak” olduğu belirlenmiştir. Merhamet değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Memlekete varınca ‘Ulan hayırsız, ulan vefasız, neredesin sen? Karın hastalanıp öldü, Nazım’a babaannesini baktı, ne karayazılı bir çocukmuş bu, babaanne de vefat edince, eşin dostun yanında barındı, o kadar teller çektik, o kadar yanık mektuplar yazdık, ulan sende hiç mi merhamet yok, bir haber salmadın’ diye önüne gelen bunun yakasına yapıştı” (MK, s. 33).

“Ne kalbi kararlı adamlarsınız yahu. Sizde hiç merhamet yok mu? Düşene bir tekme de siz atıyorsunuz. Müslüman’a yakışır mı bu? Şefkat kapıları, insanlık kapıları kime açılacak? Kızcağız zaten biliyoruz zorla kaçırıldı. Zorla o yola düştü. Şimdi gayrete gelmiş, pişman olmuş, tövbe etmiş, bize sığınmış. Cenabı Allah tövbe kapısını açık tutarken size ne oluyor?” (KA, s. 130).

“Kıza bugüne kadar umut veren bir şey olmamış; ne bir kişi, ne bir olay, ne bir durum. Şefliğe bile terfi edememiş. Hep aynı günlerin tekrarı. Rakamlar rakamlar. Dolap beygirine dönmüş, ne bir kez sinemaya gitmiş, ne pastaneye gitmiş. Otobüs, akbil, köşedeki bakkal. Omuzların çökmesi, yüzündeki solgun umutsuzluk bu yüzden. Hiç gülmemiş zavallı ” (HEGÜ, s.115).

Misafirperverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Bir yerden herhangi bir yere konuk olan kişi misafir olarak tanımlanır. Misafirperverlik ise konuğa gösterilen ilgi, ikram ve hürmettir. Misafirperverlik değeri, bireylerin birbirlerine olan

etkileşimleri ve iletişimlerinde önemli bir erdemdir. Kutlu'nun eserlerinin tamamında misafirperverlik değeri ile ilgili iletilere yer verdiği görülür.

Tablo 23: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Misafirperverlik Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Misafirperverlik Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	41, 51, 57	3
Beyhude Ömrüm	29, 34, 90, 173	4
Tufandan Önce	41, 143, 172	3
Menekşeli Mektup	66, 128, 130	3
Rüzgârlı Pazar	94, 111	2
Huzursuz Bacak	100	1
Zafer Yahut Hiç	46	1
Nur	29, 54, 137	3
Trende Bir Keman	9, 28, 57, 60	4
Hesap Günü	65, 116	2
Toplam		26

Tablo 23 incelendiğinde “misafirperverlik” değerinin farklı eserlerde 26 kez işlendiği görülmektedir. Misafirperverlik değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“-Efendim, trenden misafirlerimiz inecektir. Âcizane kendilerini karşılamaya gidiyoruz. Ağır misafirler, hem de siyasi ” (MK, s. 57).

“Köye yol geliyor. YSE'nin dozerleri, greyderleri bir süreden beri dolambaçlarda çalışıyorlar. Yol bizim köye ulaştıktan sonra purları açıp öte yüzdeki beldelere kavuşacakmış. Orhan öğretmenle ile beraber çalışanları ziyarete gittik. Ayrarı, aş, meyve, su götürdük. Şef çok memnun oldu. Biraz şaşkın:

- Yahu kaç zamandır şu yokuş yolda çalışıyoruz. Yaptığımız iş devlet işi, evet, ama yol da sizin köyün yolu. Şaştım kaldım, kim yok kimse yok. Kolay gelsin diyen birine rastlamadık. Siz de gelemeseydiniz bu köyde adam kalmamış diyecektik ” (BÖ, s. 173).

“ Babası hanedan tabiatlıydı. Gelenleri yedirir- içirir- yatırır, dört başı mamur misafir edip öyle gönderirdi ” (TÖ, s. 143).

“-Efendi ne borcu, dedi. Borç morç yok. Müslümanlıkta adet budur. Misafiri yedirir- içirirsin; giderken de cebine yol harçlığı koyarsın. Ben sana kıyamam. Hadi cep harçlığından vazgeçiyorum. Ama bana tek kuruş borcun yok. Bunu bil. Sakın itiraz etme bozuşuruz ” (MM, s. 130).

Özgürlük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Özgürlük, başkalarının yaşam hakkını ihlal etmeden kişinin dilediği gibi yaşamaya çalışmasıdır. Özgürlük insan yaşamının en önemli erdemlerinden biridir.

Tablo 24: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Özgürlük Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Özgürlük Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Rüzgârlı Pazar	125	1
Kapıları Açmak	138	1
Hesap Günü	83, 124	2
Toplam		4

Tablo 24' de görüldüğü gibi özgürlük değerinin beş eserde 4 kez işlendiği görülmektedir. Özgürlük değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Bir kanat şakırtısı duyulur. İki de sese döner. Tekkenin harap günlerinden beri burada yaşayan, yuva kuran güvercinlerden biri. Alışkanlık işte, içeri girmiş. Ama şimdi çıkmak istiyor. Mekânı insan kokusu sarmış. Çıkmak istiyor ama nasıl? Eski kırık camlar, açık kapılar, delikler yok artık. Güvercin ürkek. Oradan oraya sekip duruyor. Pencere pervazlarına tutunuyor. Hemcinslerinden birini arıyor. Yok. Çıkmalı buradan. Bir daha dönmek üzere uzaklaşmalı. İki arkadaş bir süre şaşkın güvercini izliyor. Neden sonra Cihan:

-Bir iki pencere aç Mümtaz. Çıkıp gitsin şu hayvan, baktıkça içim eziliyor.” (KA, s. 138).

Öz güven Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Öz güven bireyleri harekete geçiren içsel bir güçtür. Bu içsel güç bireyin başarısına doğrudan etki etmektedir.

Tablo 25: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Öz güven Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Öz güven Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Rüzgârlı Pazar	114	1
Toplam		1

Tablo 25' de görüldüğü gibi öz güven değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Cesur, Nimet ile Büşra'yı evlerinin önüne kadar götürdü; vedalaşıp ayrılırken bundan böyle belli bir saatte köşe başında buluşup işe birlikte gitmeyi kararlaştırdılar. Oğlan baston kullanmayı biliyor, yolda gören bir insan gibi emin adımlarla yürüyordu. Onun bu güven veren varlığı Nimet'i derhal kanatları altına almış, Nimet Love Story'e bütün kalbiyle katılmıştı ” (RP, s. 114).

Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Sağlık, insanın önem göstermesi gereken en önemli değerdir. Zira sağlık olmadan diğer değerlerin de bir kıymeti yoktur. İnsanlar; fiziksel, ruhsal olarak kendilerini iyi hissettikleri müddetçe kendilerine ve topluma fayda sağlayabilir.

Tablo 26: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	25, 56	2
Beyhude Ömrüm	98, 192	2
Tufandan Önce	166	1
Menekşeli Mektup	58, 140	2
Rüzgârlı Pazar	36, 40	2
Kapıları Açmak	58	1
Zafer Yahut Hiç	23, 152	2
Nur	45, 61, 122	3
Hayat Güzeldir	22	1
Trende Bir Keman	69	1
Hesap Günü	19, 149	2
Toplam		19

Tablo 26 incelendiğinde “sağlıklı olmaya önem verme” değerinin farklı eserlerde 19 kez işlendiği görülmektedir. Sağlıklı olmaya önem verme değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Bizim hatun aniden hastalandı. Beti benzi uçtu, el-ayak neredeyse tutmaz oldu, ne yapacağımı şaşırđım. Cenabı Hak kimseleri şaşkın-çaresiz durumda komasın. Muhterem Bey geldi baktı, “ Hanımın durumu ciddi, derhal hastaneye yatırılması gerek, ben sizi götürüyüm dedi. İki kolumu yanına açtı : ‘ Sen bilirsin bey, ne lazımsa yapalım, dedim ” (BÖ, s. 192).

“Doktora görünmeli. Sonu iyi değıl. Büyük Hanım ’a anlatmalı. Beni Ferit Bey sandı. Zavallı. Kahveci merakla soruyor. Postacı cevaplıyor:

- Ya... Şey... İncila Hanım git gide kötülüyor. İnanmayacaksın belki ama. Bugün bir ara beni kocası sandı. Kapıdan yeni girmiştım, mektubu götürmüştüm. Nerede kaldın Ferit, dedi bana. ” (MM, s. 58).

“Hacı Dede mescitte öğle namazı kıldıktan sonra ağır ağır eve dönüyor. Her yan kar. Yollar buz. Mes-lastikli ayaklarıyla hep önüne bakarak kaymamaya, kayıp düşmemeye dikkat ediyor. Bu yaşta düşüp bir yanını kırmak. Allah saklasın, kalçasını falan, felaket yani ” (HAGÜ, s. 22).

Saygı Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Saygı, bireylerin birbirlerine karşı davranışlarında takındığı olumlu, istendik tutumdur. Saygı, bireysel iletişim ve sosyal yaşamın olmazsa olmazıdır. Yazarın, saygı değeri ile ilgili iletilere eserlerinde yer verildiğı görülmektedir.

Tablo 27: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Saygı Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Saygı Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	26, 45, 73, 80	4
Beyhude Ömrüm	29, 35	2
Tufandan Önce	12, 54, 77	3
Menekşeli Mektup	48, 70	2
Kapıları Açmak	31, 41, 129	3
Nur	48, 56	2
Hayat Güzeldir	23	1
Trende Bir Keman	56	1
Hesap Günü	82	1
Toplam		19

Tablo 27 incelendiğinde “saygı” değerinin farklı eserlerde 19 kez işlendiği görülmektedir. Saygı değerinin en yoğun işlendiği eserin “Mavi Kuş” olduğu belirlenmiştir. Saygı değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Kış boyunca hastalanan çocukları ottan, kökten yaptığı ilaçlarla tedavi etmiş; kadınların gözünde evlilik postunu kapmıştı. Kerametsen, işte keramet diyorlardı. Hem neden olmasın? Sabahlara kadar camiden çıkmaz, ibadet eder; gün boyu oturamaz çalışır; yediden yetmişe herkesin önünde eğilirdi” (BÖ, s. 35).

“İşte karşısında utanmadan ayak ayak üstüne atmış oturan Hulusi Derin. İlin öteki milletvekili. Kim bu? Haşmet Altay’a soracak olursanız; ‘ Hıh ’ der: Kim olacak, bizim muhasebeci. Sümüklü Hulusi. Elinden tuttuk adam ettik, şimdi karşımıza geçmiş kas kas kasılıyor. Dünyanın nizamı neden bozuluyor? İşte bunun gibi kendini bilmez dürzüler yüzünden ” (TÖ, s. 77).

“Amcaoğlu, bu biraz mahrem mesele. Sen arabada oturur, ben üç-beş dakika konuşup geleceğim... dedim. İyi dedi amcaoğlu. O arabaya gitti, biz içeri girdik ” (MM, s. 70).

“Kahvenin önündeki çardağın altı yaşlıların mekanı. Gençler arkada duvar dibinde oturuyor. Nedense böyle bir düzen kurulmuş, eskiden beri devam ediyor. Galiba hani gençler sigara falan içer, kendi aralarında yarenlik eder, bu yarenlik bazen kaba şakalara, bazen atışmalara kadar gider; yaşlılar rahatsız olmasın diye mekanları ayırmışlar. Eski terbiye bu, büyüklerin yanında edeple oturulur, her lafa karışılmaz, sigara içilmez, falan ” (KA, s. 129).

Sevgi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Sevgi, insanın ve insanlığın sahip olduğu ilk değerdir. Sevgi, bütün canlıların birbirlerine karşı duydukları en eski ve en köklü değerdir. Bütün değerlerin özünde sevgi vardır. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde en çok işlenen değerlerden biri sevgidir. Yazar, eserlerinin tamamında bu değer ile ilgili iletilere yer vermiştir.

Tablo 28: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Sevgi Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Sevgi Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	26, 40, 41, 63, 64, 72, 190	7
Beyhude Ömrüm	50, 91, 136	3
Tufandan Önce	9, 21, 27, 60, 73, 149	6
Menekşeli Mektup	12, 18, 19	3
Rüzgârlı Pazar	13, 43, 56, 113, 114, 131, 142	7
Kapıları Açmak	31, 41, 55	3
Huzursuz Bacak	27, 60, 64	3
Zafer Yahut Hiç	46, 54, 107, 182	4
Nur	13, 19, 36, 95	4
Hayat Güzeldir	9, 31	2
Trende Bir Keman	28, 33	2
Hesap Günü	140	1
	Toplam	45

Tablo 28 incelendiğinde “sevgi” değerinin farklı eserlerde 45 kez işlendiği görülmektedir. Sevgi değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Garibim diyor, kimi yok, kimsesi yok. Köşklerde, yalılarda büyümüş, nazik, kibar bir adam. Ona şimdi bir anlayışlı kadın ihtimamı gerekmez mi? Onun da sevmeye, sevlmeye hakkı yok mu? ” (TÖ, s. 73).

“Aralarında beş altı adımlık bir mesafe vardı. Birbirlerini görmeseler, yan yana durmasalar bile bile, karşılıklı kalp atışlarını dinliyor, bundan tarifsiz bir heyecan duyuyor; bir an önce yine buluşup konuşmak istiyorlardı ” (RP, s. 114).

“Kız da oğlan da eriklerin her çiçek açtığı bahar aylarında ne zaman karşı karşıya gelseler pençe pençe kızarmaya başlamışlardı. Bu kadarla kalsa iyi, içlerinden bir ses, bir güç, bir nefes onları birbirine doğru itiyor; birbirlerini bir gün göremeseler özliyorlardı. Uykuya varmadan biri ötekini düşünüyor; ellerine ne iş alsalar, nerede bir türkü mırıldansalar sanki biri söylüyor, öteki dinliyordu ” (KA, s. 559).

“Yüce Allah hem seven hem sevilendir. Hz. Peygamber’in “ Habib-i Kibriya, Mahbub-ı Huda” olması, O’nu da bir muhabbet kaynağı haline getirmiştir. Her varlık Allah tarafından, insanlar ve diğer varlıklar tarafından, insanlar ve diğer varlıklar tarafından sevilmektedir. Onlar da Allah’ı sevmektedir. Bütün kâinat bu aşk ile sarhoş olmuş, dönmektedir. Güneş, yıldızlar, atomun içindeki elektronlar, dünya, her şey ” (N, s. 95).

Sorumluluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Sorumluluk, bireyin bulunduğu konum ve o konuma dâhil olan vazifelerden sorumlu olmasıdır.

Tablo 29: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Sorumluluk Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Sorumluluk Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Beyhude Ömrüm	26	1
Tufandan Önce	21, 23, 51, 145	4
Menekşeli Mektup	65, 101	2
Rüzgârlı Pazar	16	1
Kapıları Açmak	17, 156	2
Zafer Yahut Hiç	6, 38, 195	3
Nur	59, 124	2
Hayat Güzeldir	92	1
Toplam		16

Tablo 29 incelendiğinde “sorumluluk” değerinin farklı eserlerde 16 kez işlendiği görülmektedir. Sorumluluk değerinin en yoğun işlendiği eserin “Tufandan Önce” olduğu belirlenmiştir. Sorumluluk değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Çolak Usta ise ölüm döşeğinde gelinini, torunlarını Şemsettin Bilene ismarladı; dünyaya küskün ruhunu teslim etti. Reis elhak emaneti gözü gibi korudu, çocukları mektebe yazdırdı, gelini ele-güne muhtaç etmedi ” (TÖ, s. 21).

“Ne affi ulan, ne affi. Burada insan taşıyoruz, hayvan değil. Kırk beş kişinin hayatı bize emanet. Tabii işte şoför ağzı burada söylemeye ar ederim, küfre günaha batıp, öfkenin esiri olarak muavine iki tokat patlattım ” (MM, s. 101).

“Zehra şimdi yol boyu aldığı siparişler için vilayete gidip malzeme teminini düşünüyor. Sonra yanında çalıştıracağı kızları... Bu kızlara yevmiye vermek lazım. Sonra bebek yapmayı öğrenince parça başı çalışırlar. Ne kadar zamanda ne kadar bebek yapabilecekler? Siparişleri aldı ama bunları yetiştirmek lazım. Bu bir iş artık. Oyalanacak bir şey değil ” (N, s. 156).

Temizlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Temizlik, insanın sadece maddi olarak değil manevi olarak da arınma durumudur. Teknolojinin esir aldığı bir çağda kirlenme de en üst seviyede gerçekleşir. Araç sayısının kullanımı, yakıtlar, fabrikalar gibi birçok etken bireyin yaşamını doğrudan etkilemektedir. Mustafa Kutlu eserlerinin hemen hepsinde temizlik değeri ile ilgili iletilere yer vermiştir.

Tablo 30: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Temizlik Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Temizlik Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	7, 37	2
Beyhude Ömrüm	136, 153	2
Tufandan Önce	8, 19, 47, 104, 121	5
Menekşeli Mektup	12, 17, 49, 105, 148, 158	6
Kapıları Açmak	88, 152	2
Huzursuz Bacak	46	1
Zafer Yahut Hiç	147	1
Nur	46	1
Trende Bir Keman	13	1
Hesap Günü	116, 125	2
Toplam		23

Tablo 30 incelendiğinde “temizlik” değerinin farklı eserlerde 23 kez işlendiği görülmektedir. Temizlik değerinin en yoğun işlendiği eserin “Menekşeli Mektup” olduğu belirlenmiştir. Temizlik değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Müdür boynundaki tik ile başını bir sağa bir sola oynattı, hazır öteki çiçeklere dalmışken arka cebinden bir mendil çıkarıp oturacağı sandalyeyi silip çöktü. Hasan Efendi'nin getirdiği çay bardağını şöyle göz hizasına kadar kaldırıp iyi yıkanmış mı, üzerinde sabun-deterjan damlası-lekesi kalmış mı diye kontrol etti, tiksintiyle karışık bir çekingenlikle ilk yudumu alıp bıraktı ” (TÖ, s. 47).

“Yatmadan önce duş alıyor, uzun uzun yıkıyor. Bütün vücudunu kızarta kızarta ovuyor, defalarca sabunluyor. Üstüne başına yapışık kalmış kiri kazımaya çalışıyor. Gül içerden bağıırır:

- Yeter kız, kendine acımıyorsan su parasına acı. Ne bu her gece her gece.

Aldırmıyor. Yıkatabildiğince yıkıyor. Ancak böylesi bir temizlikten sonra girebiliyor yatağa.” (KA, s. 88).

Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

İnsanın yaşadığı ülkeyi sevmesine, korumasına, değer vermesine vatanseverlik denir. Vatanseverlik, bireyleri bir ortak paydada buluşturan bir erdemdir. Vatanseverlik, bireylerin sadece üzerinde yaşadığı toprağı değil kendi ulusunu, marşını, devletini, bayrağını koruyup kollamasıdır.

Tablo 31: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Vatanseverlik Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Vatanseverlik Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	41, 42, 115, 202	4
Tufandan Önce	61, 87, 169	3
Menekşeli Mektup	145	1
Rüzgârlı Pazar	127	1
Kapıları Açmak	25	1
Huzursuz Bacak	85	1
Zafer Yahut Hiç	76	1
Hayat Güzeldir	13	1
Toplam		13

Tablo 31 incelendiğinde “vatanseverlik” değerinin farklı eserlerde 13 kez işlendiği görülmektedir. Vatanseverlik değerinin en yoğun işlendiği eserin “Mavi Kuş” olduğu belirlenmiştir. Vatanseverlik değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“Öğrenciler baharda ellerinde papatya, gelincik demetleri ile bizi karşılar. Köylüler süt getirir, yumurta getirir. Biz el ele verir çalışırız; yurda yararlı insanlar yetiştiririz” (MK, s.41).

“O köy bizim köyümüzdür değil mi; bir vatan parçası ”(MK, s. 42).

“N'oldu Sayın Bakanım, bir rahatsızlık mı var?

Bakan sakın gülümsüyor.

- Hayır, hayır. Yurdumun dağlarından bir su içeyim dedim.

Bu cümle toplaşanların vatan sevgisini yelpazeliyor, yüzlerde çokbilmiş tebessümler” (TÖ, s. 169).

“Eski günler. Huzursuz, hep tetikte olduğumuz günler. Ama umutluyduk. Hayallerimiz, ideallerimiz vardı. Ülkenin üzerinde kurtarıcı bir ruh dolaşıyordu sanki. Hemen herkes memleketi kurtarma sevdasında idi. Şimdi yaprak kımıldamıyor ” (HB, s. 85).

Turkish Studies

Yardımseverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Yardımseverlik, herhangi bir karşılık beklemeden başkalarına el uzatmaktır.. Yardımseverlik, Mustafa Kutlu'nun eserlerinde en çok işlediği değerlerden biridir. Eserlerinin tamamında bu değerle ilgili iletilere yer verilmiştir.

Tablo 32: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Yardımseverlik Değerinin Dağılımı

Kitabın Adı	Yardımseverlik Değerinin Geçtiği Sayfaların Numaraları	(f)
Mavi Kuş	44, 70, 71, 104, 111, 121, 149, 169,189	9
Beyhude Ömrüm	28, 184	2
Tufandan Önce	18, 22, 42, 94	4
Menekşeli Mektup	39, 75, 76, 122, 133, 145	6
Rüzgârlı Pazar	12, 14, 15, 25, 38, 45, 77, 84, 91, 92, 100, 105, 120, 164, 170, 180	16
Kapıları Açmak	51, 96, 107, 113, 119, 131, 133, 151	8
Huzursuz Bacak	32, 43, 65, 129	4
Zafer Yahut Hiç	21, 52, 80, 86, 112, 130	6
Nur	16, 26, 46, 133, 149, 205	6
Hayat Güzeldir	24, 43, 47, 52, 79, 118, 124, 125, 161	9
Trende Bir Keman	71, 72, 108	3
Hesap Günü	21, 130	2
Toplam		75

Tablo 32 incelendiğinde “yardımseverlik” değerinin farklı eserlerde 75 kez işlendiği görülmektedir. Yardımseverlik değerinin en yoğun işlendiği eserin “Rüzgârlı Pazar” olduğu belirlenmiştir. Yardımseverlik değeri eserlerde şu şekilde işlenmiştir:

“-Evet, avcılık bir yana, Bilal artık kurdu kuşu doyuran biri. Yaralı hayvanları tedavi eder, karda kışta yem bulamayan yaban hayvanlara yiyecek taşır. Gece-gündüz demeden dolaşır ” (MK, s. 121).

“Babam ecel döşegindeyken Berber Hacı yanında imiş. Ölürlen bizleri kendine ismarlamış. Zaten benim orta mektebe yazılmama da o sebep olmuştu. Zeki oğlan, harcanmasın, köyden bir okumuş adam çıksın diye babama asılmıştı. Babamın da haliyle yüzü asılmıştı. Fukara bir köylünün şehir yerlerinde çocuk okutacak gücü mü vardı. Hacı ağabey gülerek sırtını sıvazladı babamın. “Tasalanma... Biz ne güne duruyoruz...” (BÖ, s. 28).

“Dünyada iyi adamın hiçbir vakit kökü kesilmez. Bir hayırsever vatandaş işini gören Recep'in halinden anlar, tutar bunu doktora götürür” (RP, s. 15).

“-Yazıklar olsun. Bunca yıl arkamda saf bağlayıp namaza duranlara bak. Yahu kırk yıllık komşumuz Arif Efendi'nin yavrusu bu. Adam felçli, hasta, bir ayağı çukurda. Sizin hiç evladınız olmadı mı? Kızcağz kalkmış baba ocağına gelmiş. Onu yeniden kazanacakken, ona yardım elimizi uzatacakken böyle taş yürekli olmak size yakışır mı?” (KA, s. 131).

“-Bizim oradaki ev boş. Yeni boya-badana edildi, tertemiz. Ahşapi ufak ama bunlara yeter. Aileyi oraya yerleştir. ... İkinci el Süleyman'a git. Ne lazımsa iste. Halı, buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın, televizyon. Her neyse, hepsini versin. Eksiği kalmasın. Oturma odası, yatak odası, çocuklara ranza, yani artık sen bilirsin işte. Hesabını bana yazsın. ... Çocukları okula yazdır. ... Çerkesköy'lü Ali'ye uğra. En yakın atölye onun. Kadını da götür. Hacı abim gönderdi desin. İş versin kadıncağıza” (HAGÜ, s.124- 125).

Tablo 33: Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde İşlenen Değerlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değerler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Dini Değerler	84	11,45
Yardımseverlik	75	10,23
Sevgi	45	6,13
Cesur olma	40	5,45
Dayanışma	39	5,32
Estetik	37	5,04
Aile birliği	35	4,77
Fedakârlık	27	3,68
Arkadaşlık	27	3,68
Çalışkanlık	26	3,54
Misafirperverlik	26	3,54
Dürüstlük	25	3,41
Merhamet	24	3,27
Cömertlik	24	3,27
Adil olma	23	3,13
Temizlik	23	3,13
Sağlıklı Olma	19	2,59
Saygı	19	2,59
Kanaatkârlık	18	2,45
Duyarlılık	16	2,18
Sorumluluk	16	2,18
Vatanseverlik	13	1,77
Edepli olma	13	1,77
İletişim Kurma	7	0,95
İffetli olma	7	0,95
Çevreye Önem Verme	6	0,81
Hoşgörü	6	0,81
Bilimsellik	4	0,54
Özgürlük	4	0,54
Demokrasi	3	0,40
Öz güven	1	0,13
Bağımsızlık	1	0,13
Toplam	733	100

Tablo 33' de Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinden elde edilen değerlerin frekans ve yüzdeler dağılımlarına yer verilmiştir. Mustafa Kutlu'nun yirmi eserinde 84 dini değer (%11,45) tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda dini değer, Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde en çok tespit edilen değer olmuştur. Dini değeri 75 kullanım sıklığıyla yardımseverlik değeri (% 10,23); yardımseverlik değerini ise 45 kullanım sıklığıyla sevgi değeri (% 6,13) izlemiştir. Tespit edilen bütün değerlerin sayısı 733'tür.

Tartışma

Kutlu'nun incelenen eserlerinde 32 değer 733 kez işlendiği tespit edilmiştir. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde en çok "dini değer" in (%11,45) işlendiği belirlenmiştir. Bu değeri yardımseverlik (%10,23) ve sevgi değeri (%6,13) takip etmiştir.

Turkish Studies

Şen'in (2007) "Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma" adlı tezinde en çok rastlanan değer 172 (%23,1) değerle sevgi değeridir. Sevgi değerini 117 (%15,7) kullanım sıklığıyla duyarlılık değeri; duyarlılık değerini 101 (%13,5) kullanım sıklığıyla saygı değeri; saygı değerini 75 (%10,1) kullanım sıklığıyla yardımseverlik değeri takip etmiştir. Sonuç olarak 29 yerli eserde 746, 29 yabancı eserde 325 değer tespit edilmiştir. İncelenen 58 eserde toplam 1071 değer tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 Temel Eser serisinde yer alan kitapların, değer aktarımı için yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özbay ve Karakuş Tayşi (2011) tarafından hazırlanan çalışmada, Dede Korkut Hikâye kitabındaki 12 hikâye değer eğitimi bakımından incelenmiştir. Hikâyelerde 38 kullanım sıklığıyla saygı değeri en çok işlenen değer olmuştur. Saygı değerini 29 kullanım sıklığıyla sevgi değeri; sevgi değerini 17 kullanım sıklığıyla sorumluluk değeri takip etmiştir. Hikâyelerde toplam 190 değer tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlarına göre Dede Korkut Hikâyeleri'nin değer eğitimi bakımından kullanılabilir zengin kaynaklardan olduğu tespit edilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 Temel Eser ve Dede Korkut hikâyelerinde yapılan değer eğitimi çalışmalarında farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. 12 Dede Korkut hikâyesinde 190 değer tespiti, bu hikâyelerin değer eğitiminde kullanılabilir olduğunu göstermektedir. Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 Temel Eser içerisinde incelenen 58 eserde 1071 değer tespiti, bu eserlerin değer eğitiminde kullanımlarının yetersiz olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Görüldüğü üzere yapılan çalışmalarda hangi eserlerin değerler eğitimi bağlamında kullanılabilir olduğuna dair bir ölçüt oluşturulamamıştır. Çalışmada Mustafa Kutlu'nun değer iletimi bağlamında incelenen 12 hikâye kitabında 733 değer tespit edilmiştir. Bu verilere göre Mustafa Kutlu'nun hikâye kitaplarının değer eğitiminde yararlanılması gereken kaynaklar arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç

Bu çalışmada Mustafa Kutlu'nun 12 hikâye kitabı değer iletimi açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda Kutlu'nun hikâyelerinin elde edilen veriler doğrultusunda değerler bakımından zengin olduğu tespit edilmiştir. Hikâyelerde 32 değer ile ilgili iletilere yer verilmiştir. Çalışmada incelenen değerler: adil olma, aile birliğine önem verme, arkadaşlık, bilimsellik, cesur olma, cömertlik, çalışkanlık, çevreye önem verme, dayanışma, dini değerler, duyarlılık, dürüstlük, edepli olma, estetik, fedakârlık, hoşgörü, iffetli olma, iletişim kurma, kanaatkârlık, merhamet, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik, demokrasi, bağımsızlık, özgüven, özgürlük değerleridir. Bu değerler söz konusu hikâyelerde tespit edilmiş, Türkçe öğretiminde değer iletimi açısından önemleri ortaya konulmuştur.

Elde edilen veriler sonucunda Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde değerler ile ilgili 733 ileti tespit edilmiştir. 733 değer içerisinde en fazla işlenen değer 84 (% 11,45) kullanım sıklığıyla "dini değer" dir. Dini değeri 75 (% 10,23) kullanım sıklığıyla "yardımseverlik"; yardımseverlik değerini ise 45 (% 6,13) kullanım sıklığıyla "sevgi değeri" takip etmiştir. Bu bulgular Kutlu'nun hikâyelerinin değer eğitimi için oldukça zengin olduğuna işaret etmektedir. Diğer bir deyişle Kutlu'nun hikâyeleri Türkçe değer eğitimi çalışmalarında kullanılması gereken eserlerdir.

Elde edilen bu bulgulara göre Mustafa Kutlu'nun eserleri hem ders işleyiş sürecinde hem de ders dışında yararlanılması gereken kaynaklardandır. Kutlu, eserlerinde toplumu en ince ayrıntısına kadar işleyerek toplumun sahip olduğu değerleri korumaları gerektiğinin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca eserlerinde bireylerin kendileriyle özdeşim kurabileceği örnek kahramanlara da yer vermiştir. Bu kahramanlar her yaştan her statüden farklı kişileri barındırmaktadır. Çocuk, genç, ihtiyar, öğretmen, mimar, doktor, çiftçi, esnaf, işçi, seyyar satıcı, postacı, müzisyen, polis, hemşire, hâkim,

milletvekili, asker bu kahramanlardan bazılarıdır. Yazarın eserlerinde değerler, kimi yerde doğrudan kimi yerde örtük bir şekilde işlenmiştir. Eserlerde geçen olaylar aracılığıyla ya da kahramanların ağzından veya yaşadıklarından hareketle değer iletimi okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. Eserler bireylere edebi zevk kazandıracak düzeyde yalın bir Türkçe ile yazılmıştır. Yapılan çalışmalar doğrultusunda yazarın eserleri dil, anlatım, tema ve konular açısından ortaokul seviyesindeki çocuklar için uygun olduğu söylenebilir. Değer eğitimi bakımından zengin olan hikâye/hikâyeler Türkçe ders kitaplarında metin olarak ya da MEB'in tavsiye ettiği yüz temel eser içerisinde yer alabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, E ve Çelikpazu Ekinci, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/2 Spring 2011, p. 413-424, ANKARA-TURKEY
- Cihan, N (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 Winter 2014, p. 429-436, ANKARA-TURKEY
- Bektaş, M., Karadağ, B. (2013). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin yardımlaşma değerine yönelik geliştirdikleri metaforların incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/8 Summer 2013, p. 271-286, ANKARA-TURKEY
- Çağlayan, A. (2013). *Ahlâk pusulası ahlâk ve değerler eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları
- Dilmaç, B., Ulusoy, K. (2014). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler eğitimi dergisi*, (1), 79-96.
- Kardaş, N. M. (2015). Orhun abidelerinin Türkçe öğretiminde değer aktarımı bakımından önemi III bilge kağan abidesi. *Türk İslam Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 2, 55-70.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi
- Sarı, O. (2013). Sosyal değerler emek ve sosyal edebiyata dair bazı düşünceler, *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2 202-227.
- Selçuk, Z. (2001). Etkili öğrenme ortamlarının oluşturulmasını etkileyen etmenler. *Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 21, 16-19.
- TDK, (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
- Veugelers, W. (2000). "Different ways of teaching values". *Educational Review*, 52 (1), 37-46.
- Yaman, E. (2014). *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar*. Ankara, Akçağ Yayınları.
- Yavuz, Ş. (2010). Post/Modern bir köyde varlık, oluş ve umudun "değneği" ve "değerlemesi": değerler, diğerleri ve değerler havuzu. *Eğitime Bakış*, s. 43-49.
- Yeşil, A.ve Aydın, R, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (2).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.